

**Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Паспартинская средняя общеобразовательная школа им.А.Г.Калкина»**

Рассмотрено на заседании МО учителей начальных классов Протокол № 1 от «26» 08. 2022 г. Руководитель МО _____ Кадранова В.И.	Согласовано: Заместитель директора по УВР _____ Уханова Л.В. «26» 08.2022 г.	Утверждаю: Директор школы _____ Байжигитов А.В. Приказ № 1 от «27» 08.2022 г. Протокол № 1 педагогического совета
---	---	---

**Рабочая программа
по алтай тил (Родной (алтайский) язык)
для 2 класса
Срок реализации программы: 2022-2023 учебный год**

Составитель программы: учитель начальных классов
Язарова Н.М.

с. Паспарга, 2022 г.

1. Жартамал сос

Алтай тилле иштеер программа текши уредулу баштамы школдордын федерал эл – тергеелик уредулу стандарты ла Россиянын гражданин когус корумин тыныдып оскурери ле таскамал береринин Концепциязы аайынча тургузылган.

Торол тили – баштамы класстардын уренчиктерине бастыра уредунин тозолгози, укаа – санаазына, јайалтазына озум берер ле албатызыла, јурумиле таныжар арга. Программада берилген материал јастыра јогынан бичиир ле коммуникатив билгирлер ле таскамал берер ууламјыларлу.

Экинчи класста алтай тилди уренерине 102 час берилет (недеде 3 час).

Амадулары ла задачалары

Торол тилин баштамы школдо уредеринин **амадулары:**

- уренчиктерди тил билимнин тос ондомолдорыла таныштылары ла шууп сананарына уредип – таскадары;
- уренчиктердин коммуникатив билгирлерин: оос ло бичиир эрмек – куучынын јарандылары, диалог, монолог ло тузаланарына таскадары;
- јастыра јок бичиирине керекту билгирлер берери.

Тос задачалар:

- Россияда коп тилдерле культуралар бой – бойларыла колбулу, ол ок ойдо кажыла албатынын тили- ол онын ук албаты болгонынын тозолгози деп ондомолло таныштылары;
- оос ло бичиир диалог ло монолог эрмек - куучынын јарандылары;
- коммуникатив билгирлерин јарандылары;
- уренчиктердин ич – санаазын, јакшыны, јарашты сезерине, оны баалап билерине таскадары;
- јайаан јайалталарына озум берери.

2. Уренгенинин турулталары

Уренчиктин бойынын личностный турулталары

1. Бойынын торолиле , албатызыла, Россиянын туукизиле оморкоор кун – сана таскадары; бойынын албатызын, утын билери, Россияда башка – башка ук албатыларды баалаары; эбире улуска, телекейге ачык куунду, јакшы ла јаманды ылгап билер кижі таскадары.
2. Эбире телекей ар – буткенле, албатыларла, омордын культуранарыла, кудай јаныла бирлик колбуда турганын айлаар корум таскадары.
3. Оско албатылардын туукизин, культуразын, оско кижинин санаа – шуултезин тооп јурерине таскадары.
4. Озуп, кубулып јаткан телекейде (јурумде) јылыйбай, ого уренијип темигерине керекту билгирлер таскадары.
5. Уренип турган кижі эл – јоннын алдында каруулу, некелтелу деп билери ле јурумде уреду алар иштин учурын, уреду онын бойына не керектузин аайлаары, онала башкарыныры.
6. Јакшы кылык јаннын ээјі – некелтелерин ле јурумде ончо улус тен, јайым дегенин аайлаганы аайынча, бойын бойы башкаарга, бойынын кылык –јаны учун каруулу болоына таскадары.
7. Јакшыга тартынар, јакшыны баалаар, сезер куун таскадары.
8. Улусты айлаар, тоор ачык – јарык. Киленкей куун таскадары.
9. Јаан улусла, кура балдарла кожо нак иштеер, ачынышту айалга тозобос, блаашту керекти токыналу јартап ийер билгир таскадары.
10. Ак – чек јурер, эдинер тудунар не – немени, когус байлыкты сезер, чеберлеер куун таскадары.

Метопредметный турулталар

1. Уредулу иштин амадузын, задачаларын бойына алынар ла ого јединерге болушту эп органы таап билерине таскадары.
2. Уредулу ишти онын задачын, будурер айалгазын ајарып, пландаар, шиндеер ле турултазын корор билгирлерге таскадары, болушту аргаларды талдап билери.
3. Јетируни эдеринде темдек – символдорды тузаланары.
4. Коммуникатив ле билгир аларынын задачаларын будуреринде эрмек - куучынын эп – аргаларын ла аргаларды эрчимду тузаланары.

5. Керекту јетируни табарга, јуурга, шиндеерге, бириктире коруп, керектузин талдап, келиштире јазап, белетеерге, бар аргаларды (справочниктерди) тузаланып билери.
6. Бичилген марыла, жанырла башка тексттерди тургузылган амаду, задачалары аайынча когуске алынып кычырарына темигери; бойынын айдарга турганын эрмек – куучыннын задаказына келиштире јарт тургузар ла тексттерди оос ло, бичип тургузарына таскаары.
7. Логический действиелерле тузаланып билери: тундештирери, шиндеери, бириктире корори, туп шуулте чыгарары, будум темдектери аайынча болиири, не – неден улам (ненин учун) болгонынын шылтагын табары, шуури, таныш ондомолдорго кожоры.
8. Диалогты откурип ле куучындажып турган кижини угуп билер, бойынын сананганын айдып, айтканын керелеп, керектин (иштин) једим – једикпезин јартап билер, кажыла кижиде бойынын шуултези болор аргалу ла бар деп билери.
9. Текши амаду тургузып ла ого јединер аргаларды темдектеп билери; бирлик иште кем нени эдерин улежип, јартажып јоптожори; бой – бойынын эткенин шиндеп билери, бойынын кылык – јанын ла оско улустыйын коруп билери.
10. Јоп эмес сурактардын аайына токыналу, эки јанынын јилбулерин ајарып чыгары.
11. «Алтай тил» деп предметтин уренер материалы ажыра эбире јурумде одуп турган кубулталар, процестер, не – неме керегинде бойынын озумине келиштире билери.
12. Предметтин ле оско до предметтер ортозындагы тос ондомолдорло таныжып, не – немеле процестер ортозында колбуларды билери.
13. Алай тилде уренер материал аайынча баштамы школдо бичиктерле, оско до јетиру алар аргаларла (онойдо ок уредулу модельдерле) иштеп билери.

Предметти уренеринин турулталары

1. Россия коп тилдердин ле культуралардын орооны деп билип алары; тил – албаты бойын албаты деп сезеринин тозолгози деп билери.
2. Тил – албатынын культуразы ла улус бой – бойыла куучындажар арга деп аайлаары; орус тил Россия Федерациянын эл – тергеелик тили, башка – башка УК албатылардын бой – бойыла куучындажар аргазы деп билери.

3. Оос ло бичиир јакшы эрмек – куучын кижинин текши культуразынын ла гражданский позициязынын коргузизи деп билери.
4. Алтай тилдин ээжи некелтелери (орфоэпиянын, лексиканын, грамматиканын, орфография, пунктуациянын), эрмек – куучыннын этикет ээжилери танышкан кеминче тузаланып билери.
5. Куучыннын амадузын, задачаларын, тузаланар аргаларын ла айалгаларын ылгаштырып билер ле јаан эмес монолог эмезе текст тургусканда, коммуникатив задачага јединерге оморды тузаланар темигу берери.
6. Јастыра јок бичиш кижинин культуразынын база бир јаны деп ондоор ло бойынын тургускан эрмектерин, текстин бичигенде, орфографиянын керекту ээжилери тузаланып билери, токтој тужер темдектерин чын тургузары. Бичигенин шиндеп билери.
7. Тилдин единицаларыла иштеер урудулу иштин аайын билери, алган билгирлериле практический, коммуникатив задачалардын аайына чыгарга тузаланып билери.
8. Алтай тилдин системазы, структуразы керегинде билим јетирулерле таныжар: фонетика ла графика, лексика, состин будери (морфемика), морфология ла синтаксис; тилин тос единицалары ла темдектери, оморды эрмек куучында-тузаланары.
9. Тилдин тос единицаларын ла темдектерин таныыр, оморды шиндеер, эрмек – куучыннын айалгазына келиштире тузаланып билери.

3.Уредулу-тематикалык план

№п/п	Темалардын аттары	Канча час
1.	Бистин эрмек – куучыныс	4 час
	Эрмек – куучыннын будумдери	
	Диалог ло монолог	
2.	Текст	4час
3.	Эрмек.	7час
	Эрмек	
	Эрмекте состордин колбузы	
4.	Эрмектин члендери	7час
5.	Эрмек – куучыннын табыштары ла таныктары	26час
	Табыштар ла таныктар (катап корори, теренжидери)	
	Алтай танмалык	
	Унду табыштар	
	Туйук табыштар ла таныктар	
	Уйе. Согулта.	
	Состорди јолдон јолго кочурери	
	Су – алтай ла оско тилден кирген состор.	
	Проект: «Куулгазынду табыштар»	
	Јетиру эдер текст	
6.	Сос	20 час
	Состин учуры	

	Синонимдер, антонимдер	
	Состин тазылы. Тазылы јаныс состор.	
	Состин учуры, будуми керегинде бириктире корори.	
	Журамал текст	
	Проект «Самара бичийдис»	
7	Куучын – эрмектин болуктери	27 час
	Сос – куучын–эрмектин болуги	
	Адалгыш	
	Адалгыш керегинде билерин бириктире корори	
	Шууген учурлу текст	
	Жарталгыш	
	Глагол	
	Глагол керегинде билерин бириктире корори	
	Проект «Созликтен куучын- эрмектин болуктерин бедиреп»	
	Текст керегинде билерин бириктире корори	
8.	Жыл туркунына уренгенин катап корори.	8 час

4.Программанын содержаниези (102час)

Бистин эрмек – куучыныс. (4 час)

Куучын – эрмек .Эрмек. Эрмекле состин башказы. Эрмек-Куучыннын будумдери. Эрмектин учында токтой тужер темдектер.Эрмекте состордин колбузы. Диалог ло монолог.

Текст. (4час)

Текст дегени не. Текстин темазы, тос шуултези. Текстин болуктери. Текст

Табыштар ла таныктар (26 час).

Эрмек – куучыннын табыштары ла таныктары нении уренип урганы .Табыштар ла таныктар.Табыштарды бичикте темдектери.Унду ле туйук (унгур,тунгак) табыштар ла таныктар.Кату лајымжак унду табыштар.Узун унду табыштар.Элес айдылар унду табыштар.Эжерлу туйук абыштар. Су – алтай ла оско тилден кирген состор.Орус тилден кирген таныктар(я,е,ю,в,ф,х,ц,щ,ъ,ь).Уйе согулта.Состорди јолдон јолго кочурери.

Состин будуми (20 час)

Состин кебери. Тазылы јаныс состор.Кожулталар. Сос будурер ле соскубултар кожулталар.Состин тазылы токтогон тунгак туйук эжерине кочори.Состор сосбудурер кожулталардын болужыла будери.Тозого.

Эрмек – куучыннын болуктери. (27 час)

Сосло эрмектин башказы.Башка башка сурактарга кару берип турган состор.(Кем? не? Нени эдет?,канайдат? Кандый?). Адалгыш. Адалгыштын тоозы. Ос ло текши адалгыштар. Предметтин темдегин коргузер состор. Јарталгыш.Предметтин эдилгезин коргузер состор. Глагол. Эрмектин анылу темдектери.Јаан таныктан бичилер состор.Улустын ады јолы. Тындулардын чоло адын.

Калалардын, јурттардын, суулардын аттары.

Эрмек.Эрмекте состордин колбузы (7 час).Эрмек дегени не. Эрмектин учында турар темдектер.Табылу ,суракту, кыйгылу эрмектер.Эрмектин тос члендери. Баштаачы ла айдылаачы. Эчени члендер.Јетиру эдер эрмектер, суракту эрмектер,кыйгылу ла кыйгылу эмес эрмектер.Проект «Самара бичийдис».

Уренгенин катап корори (8час).

Узун унду табыштар.Тунгак ла унгур туйук табыштар.Предметтин темдектери.Эрмектер. Эрмектердин будумдери.

5.Алтай тилле календарно – тематический план

Класс 2

Ўредүчи:Язарова Н.М.

Ўредүлик планла

Ончо 102 час; недедеде 3 час.

Ченелте иш _10__

Пиянтинова К.К., Тайборина Н.Б Алтай тилле иштеер программалар (1-4 класс)| Горно-Алтайск, 2012

Уренер бичик Пиянтинова К.К, Белякова А.В. Алтай тил. Уреду бичик. 2 класс - Горно-Алтайск, 2014

№п/п	Темаларла пландаары	Канча час	Откурер кун	
			план аайынча	откон куни
1.	Бистин эрмек-куучыныс. Эрмек-куучыннын будумдери (4ч.) Эрмек-куучын кандый болор?	1	02.09	
2.	Кижинин эрмек-куучыны нени коргузет?	1	06.09	
3.	Диалог ло монолог.	1	07.09	
4.	Билерин ченеп корори	1	09.09	
5.	Текст (5ч.) Текст дегени не?	1	13.09	
6.	Тексттин темазы, тос шуултези дегени не?	1	14.09	
7.	Тексттин болуктери.	1	16.09	
8.	Ченелте иш « Оскус чаап»	1	20.09	
9.	Јастыраларла иш.Текст.	1	21.09	

10.	Эрмек (17 ч.) Эрмек дегени не?	1	23.09	
11.	Состордон эрмекти канайда тургузар?	1	27.09	
12.	Јетиру эдер ле суракту эрмектер.	1	28.09	
13.	Кыйгылу ла кыйгылу эмес эрмектер.	1	30.09	
14.	Эрмектин члендери.	1	04.10	
15.	Эрмектин эчени члендери деп нени айдар?	1	05.10	
16.	Эрмектин тос члендери.	1	07.10	
17.	Кениткен ле кенитпеген эрмектер деп кандый эрмектерди айдар?	1	11.10	
18.	Эрмекте состордин колбузын канайда табар?	1	12.10	
19.	Эрмек-куучынды таскадары. Јурукла сочинение «Јайлу»	1	14.10	
20.	Сочинениелердин шинжузи.	1	18.10	
21.	Ченелте иш « Чертишке».	1	19.10	
22.	Јастыраларла иш.Проектерле иштейдис.	1	21.10	
23.	Состин лексика учуры дегени не?	1	24.10	
24.	Бир учурлу ла коп учурлу состор – ол кандый состор?	1	25.10	
25.	Проектерле иштейдис. Самара бичийдис.	1	28.10	
26.	Уредулу учурлу изложение «Бистин школыс».	1	08.11	
27.	Эрмек-куучыннын табыштары ла таныктары. (23 ч.) Эрмек-куучыннын табыштары ла таныктары.	1	09.11	
28.	Эрмек-куучыннын табыштары ла таныктары.	1	11.11	
29.	Алтай танмалык.	1	15.11	
30.	Јаан таныктан бичилер состор. Билереерди ченеп коригер.	1	16.11	
31.	Унду табыштар ла таныктар.	1	18.11	
32.	Кату ла јымжак унду табыштар.	1	22.11	
33.	Туйук табыштар ла таныктар.	1	23.11	
34.	Унгур ле тунгак туйук табыштар.	1	25.11	
35.	Эжерлу унгур ле тунгак туйук табыштар ла таныктар.	1	29.11	
36.	Ченелте иш «Мишкек»	1	30.11	

37.	Јастыраларла иш.	1	02.12	
38.	Состин уйези. Согулта.	1	06.12	
39.	Состорди јолдон јолго кочурери.	1	07.12	
40.	Й таныкту состорди јолдон јолго кочурери.	1	09.12	
41.	Узун унду табыштар.	1	13.12	
42.	Э (е) танык.	1	14.12	
43.	Орус тилден кирген таныктар.	1	16.12	
44.	Ченелте иш « Баштапкы карда»	1	20.12	
45.	Јастыраларла иш.	1	21.12	
46.	Ё, ю, я таныктарлу состор.	1	23.12	
47.	В, ф таныктарлу состор.	1	27.12	
48.	Х, ц, щ таныктарлу состор.	1	11.01	
49.	Јымжак темдек (ь) ле кату темдектерлу (ъ) состор.	1	13.01	
50.	Лексика (9 ч.) Јетиру эдер текст.	1	17.01	
51.	Сос. Состин лексика учуры.	1	18.01	
52.	Бир учурлу ла коп учурлу состор.	1	20.01	
53.	Состин чике ле кочуре учуры.	1	24.01	
54.	Учуры јуук ла удурла учурлу состор. Синонимдер.	1	25.01	
55.	Антонимдер дегени не?	1	27.01	
56.	Су алтай ла оско тилден кирген состор.	1	31.01	
57.	Ченелте иш « Агаш аразы».	1	01.02	
58.	Јастыраларла иш.	1	03.02	
59.	Состин будуми (14 ч.) Состин тазылы ла кожултазы.	1	07.02	
60.	Тазылы јаныс состор.	1	08.02	
61.	Тазылы јаныс состор.	1	10.02	
62.	Тазылы јаныс состор	1	14.02	
63.	Состин тазылы токтогон туйук, унгур эжерине кочори.	1	15.02	

64.	Созлик диктант.	1	17.02	
65.	Јастараларла иш.	1	21.02	
66.	Јымжак темдек (ь), кату темдек (ь) таныктарлу состор.	1	22.02	
67.	Билеригерди ченеп коругер.	1	24.02	
68.	Элес унду табыштар.	1	28.02	
69.	Элес унду табыштар.	1	01.03	
70.	Элес унду табыштар.	1	03.03	
71.	Билеригерди ченеп коругер.	1	07.03	
72.	Јурамал текст.	1	10.03	
73.	Куучын-эрмектин болуктери. (22 ч.) Куучын-эрмектин болуктери.	1	14.03	
74.	Куучын-эрмектин болуктери. Контрольный созлик диктант.	1	15.03	
75.	Адалгыш.	1	17.03	
76.	Адалгыштын сурактары.	1	21.03	
77.	Ченелте иш « Јас».	1	22.03	
78.	Јастыраларла иш.	1	24.03	
79.	Ос ло текши адалгыштар.	1	04.04	
80.	Ос ло текши адалгыштар.	1	05.04	
81.	Адалгыштар јаныс ла коп тоодо турары.	1	07.04	
82.	Јаныс тоодо турар адалгыштар.	1	11.04	
83.	Билеригерди ченеп коругер.	1	12.04	
84.	Јарталгыш.	1	14.04	
85.	Јарталгыштын учуры.	1	18.04	
86.	Шууген учурлу текст.	1	19.04	
87.	Созлик диктант.	1	21.04	
88.	Јастараларла иш.	1	25.04	
89.	Шууген учурлу текст.	1	26.04	
90.	Глагол.	1	28.04	
91.	Ченелте иш «Балдардын манырлап јургени».	1	03.05	

92.	Глаголдын сурактары.	1	05.05	
93.	Глаголдын ойлори.	1	10.04	
94.	Билеригерди ченеп коригер.	1	11.05	
	Уренгенин жылдын учында катап корори (11 ч.)	1		
95.	Катап корори «Текст»		13.05	
96.	Катап корори «Эрмек»	1	16.05	
97.	Катап корори «Табыштар ла таныктар»	1	17.05	
98.	Катап корори «Сос»	1	19.05	
99.	Катап корори «Кууучын-эрмектин болуктери»	1	23.05	
100.	Катап корори «Кууучын-эрмектин болуктери»	1	24.05	
101.	Ченелте иш «Сан башка мош».	1	26.05	
102.	Жастыраларла иш.	1	30.05	

6. Тузаланап литература

Уредучиге	Уренчиктерге
1. Пиянтинова К.К., Тайборина Н.Б. Алтай тиле иштеер программалар.- Горно-Алтайск, 2012 2. Федеральный государственный стандарт начального общего образования. – М., 2011 3. Федеральный государственный стандарт основного общего образования. – М., 2011 4. Фундаментальное ядро содержания общего образования. 5. Концепция духовно-нравственного развития и воспитания личности гражданина России. 6. Пиянтинова К.К. Алтай тилдин урокторун откурер аайынча методикалык ууламжылар (үредүчиге керектү методикалык пособие). – Горно-Алтайск, 2012	<i>Бичиктер:</i> Алтай тил. Уреду бичик. 2 класс <i>Бичиир тетрадьтар (Алтай тилле)</i> Иштеер тетрадь. 2 класс.

Тематикалык планды түзөдөр лист

Урокты өткүргөн ой	Уроктын темазы	Түзөдилген шылтак	Түзөдилген эп- арга	Директордын уреду- таскамал аайынча ордунчызыла jөптөжү